

Revoluția comercială

Între 1500 și 1750, Europa de Vest a cunoscut progrese economice și sociale deosebite. Comerțul a înflorit, orașele s-au extins, fiind create condițiile pentru revoluția industrială care avea să urmeze.

Progresul economic pe plan european a fost foarte rapid. După o avansare economică sigură în timpul Evului Mediu, în secolul al 14-lea au urmat un declin global și dezastre. Însă, până la sfârșitul secolului al 15-lea, s-au realizat noi progrese, iar după anul 1500, ritmul schimbărilor s-a intensificat. Noile descoperiri geografice au creat noi contacte cu Africa, Asia și cele două Americi, provocând schimbări ale centrului de gravitate în Europa. Italia și Germania au devenit mai puțin importante, iar conducerea economică a fost preluată de statele care aveau

Amsterdam în secolul 17. Orașul, capitala financiară și comercială a Europei la acea vreme, a devenit de patru ori mai mare la începutul secolului, ocupând astfel fosta poziție pe care o avusese Antwerp-ul în lume.

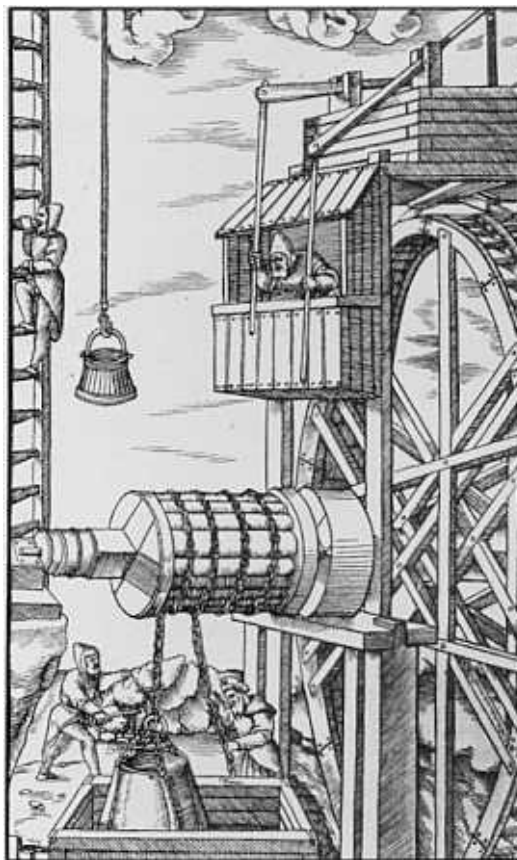
Jean-Baptiste Colbert (1619-83), primul ministru al lui Ludovic al XIV-lea, a implicat statul în viața economică a Franței. Printre realizările sale s-au numărat înființarea companiilor comerciale și a coloniilor.

reprezintă o sursă de prestigiu și putere. "Revoluția comercială", însă, a avut și un impact asupra calității vieții, care a fost simțită chiar și în secolul al 16-lea. Și mai important a fost însă faptul că aceasta a pus bazele marii revoluții industriale care, începând în Marea Britanie a secolului 18, avea să transforme Europa și în cele din urmă întreaga lume.

Meșteșugarii

Până în secolul 18, expansiunea s-a realizat cu precădere în domeniul comercial și în cel al relațiilor comerciale, semnalându-se o dezvoltare modestă a fabricilor. Atelierele care puteau fi numite pe drept cuvânt fabrici erau foarte puține, iar majoritatea bunurilor fabricate erau produse de grupuri de meșteșugari relativ mici, în orașe. Mulți muncitori "industriali" erau mai puțin specializați, rămăneau la casele lor și își câștigau o parte din veniturii cultivând suprafețe restrânse de teren. Printre aceștia se numărau filatorii și țesătorii, care primeau materialele neprelucrate pentru a le transforma în textile pentru comercianți. Cu toate acestea, s-au realizat progrese în tehnologie, în special în prelucrarea fierului și a alamei, stimulată de folosirea artileriei și de

Ilustrație din De Re Metallica 1556, primul tratat despre minerit. Anglia a provocat în Europa o expansiune rapidă a producției de cărbune în secolul 16. Pompele cu apă și sistemele de ventilație facilitau explorarea puțurilor mai adânci.

acces la Atlantic – Portugalia și Spania, Olanda, Anglia și Franța.

Comerțul a dus la apariția unei clase mijlocii prospere și la creșterea numărului de orașe, care au încurajat dezvoltarea unei piețe monetare și a unei producții agricole pentru piață, în schimbul celei particulare. Utilizarea din ce în ce mai mare a banilor și problemele care derivau din aceasta, ca de exemplu inflația, tindeau să tulbure ordinea tradițională, iar acest lucru a accentuat procesul prin care relațiile bazate pe bani (patron și angajat, cumpărător și vânzător) le-au înlocuit pe cele bazate pe aranjamente feudale, patronaj și rang.

Ritmul acestor schimbări a variat într-o mare măsură de la o țară la alta. Chiar și în anul 1800, agricultura era încă principala activitate economică aproape în toată Europa. Majoritatea oamenilor lucrau pământul, iar rangul moștenit și statutul continuau să

Sub multiple aspecte, secolul 16 a pus bazele revoluției industriale, care avea să transforme Europa. S-au înregistrat progrese industriale importante, în special în ceea ce privea extragerea cărbunilor. Acest desen, din perioada sus-menționată, înfățișează un minier împingând un cărucior plin cu cărbune, de la gura unei mine.

cererile "noilor monarhii" europene, active și ambițioase. De asemenea, invenția secolului 15: tipărirea cu ajutorul mașinii de scris mobile, a făcut ca noile tehnologii să se răspândească rapid, în ciuda încercărilor repetate de a le ține secrete pentru beneficiul statului în cauză.

Cele mai importante progrese industriale s-au înregistrat în minerit. Asemenea metalelor destinate uzului industrial, a aurului și a argintului din America Latină, cărbunele a început să fie solicitat în unele zone în care cheres-teau era greu de procurat. În Anglia, acest lucru s-a întâmplat în Londra și în sud-est, zone aprovizionate pe mare cu cărbuni proveniți din bazinele carbonifere de la Tyneside. Producția "cărbunelui maritim" englez a crescut până la sfârșitul secolului al 16-lea, la fel ca și cea de cositor, plumb și cupru, unii istorici numind această perioadă o "revoluție industrială Elizabethană".

Declinul Italiei

Cu toate acestea, economia cea mai prosperă a secolului 16 era cea din Țările de Jos. Declinul supremației Italiei a fost grăbit de lungile războaie purtate în peninsula începând

cu 1494, între marile puteri, fiind inevitabil de vreme ce marile descoperiri geografice au făcut ca Marea Mediterană să devină o rută comercială prea puțin importantă cu estul. La începutul secolului 16, Antwerp, în Flandra (Belgia de astăzi), a devenit centrul comercial și financiar al Europei, răspândind tradițiile urbane și industriale ce datau din Evul Mediu. La fel de importantă a fost și puternica colaborare anglo-flamandă, în cadrul căreia îmbrăcămintea – încă principalul obiect de export al Angliei – era transportată peste canal fiind apoi cumpărată de comercianții din Antwerp, care o vindeau apoi în toată Europa.

Revolta olandezilor a dus la ruinarea Antwerp-ului. După ce a fost capturat de spanioli, fluviul care îl străbătea, Scheldt, a fost blocat de olandezi, mulți locuitori din Antwerp îndreptându-se spre nord. Abilitățile lor comerciale au adus beneficii Republicii Olandeze nou-formate, bazată pe provinciile din nord ale Țărilor de Jos, puțin dezvoltate anterior. Folosindu-și resursele, aparent slabe, cum se putea mai bine, olandezii au devenit tot mai prosperi, iar Amsterdam-ul a preluat poziția pe care Antwerp-ul o avusese înainte în Europa.

Începând cu sfârșitul secolului 17, Olanda a fost ajunsa din urmă de Anglia (Marea Britanie din 1707), iar mai târziu de Franța. Însă Franța nu a reușit să țină pasul cu Marea Britanie și supremația comercială și imperială a ajuns să fie deținută de Marea Britanie. Nu este foarte clar de ce s-a întâmplat acest lucru, deși Marea Britanie s-a bucurat de unele avantaje importante pe termen lung. Insulele britanice aveau o poziție centrală în rețeaua de rute maritime nord-atlantice. Marea Britanie era protejată de Canal împotriva rivalilor săi puternici și a războaielor care distrugeau restul Europei. Din punct de vedere istoric, statul britanic era puternic și stabil, comparativ cu celelalte. Și – probabil cel mai important factor – societatea britanică era mult mai deschisă și mai accesibilă decât celelalte.

Deși în Marea Britanie domnea aristocrația, oamenii de condiție umilă care reușeau să producă averi și să realizeze ceva erau recunoscuți ca fiind gentlemen și, în consecință, erau acceptați peste tot, putând ocupa aproape orice poziție socială sau politică. Clasele mici nobilimi investeau și ele, iar membrii parlamentului (dominat în mare parte de astfel de clase) aveau aptitudini comerciale egale doar de olandezi.

Dezvoltarea capitalelor

În timpul acestei perioade de 250 de ani, populația Europei a crescut, iar orașele au înflorit. Cele mai mari expansiuni urbane se înregistrau în principalul centru comercial al fiecărei țări – Amsterdam, Londra, Paris. În general, celelalte orașe din aceleași țări rămâneau surprinzător de mici, porturile franceze ca Nantes, Bordeaux și Marseille fiind excepții. Creșterea populației în Londra a fost fenomenală: până în 1700; acesta a fost cel mai mare oraș din Europa, cu aproximativ 600000 mii locuitori, iar până în 1800, a ajuns la 900000, aproape dublul parizienilor – lucru remarcabil, ținând cont că populația Marii Britanii era doar o treime din cea a Franței.

Negustorii de bani, reprezentați (stânga) într-o pictură din secolul 16, se îmbogățeau, datorită tranzacțiilor financiare tot mai sofisticate. Jos: metoda de a bate monede de argint în secolul 18. Dezvoltarea comerțului necesita aprovizionări adecvate cu argint. Prelucrarea aurului și argintului (dreapta) era un factor important al revoluției comerciale din secolele 16 și 17.

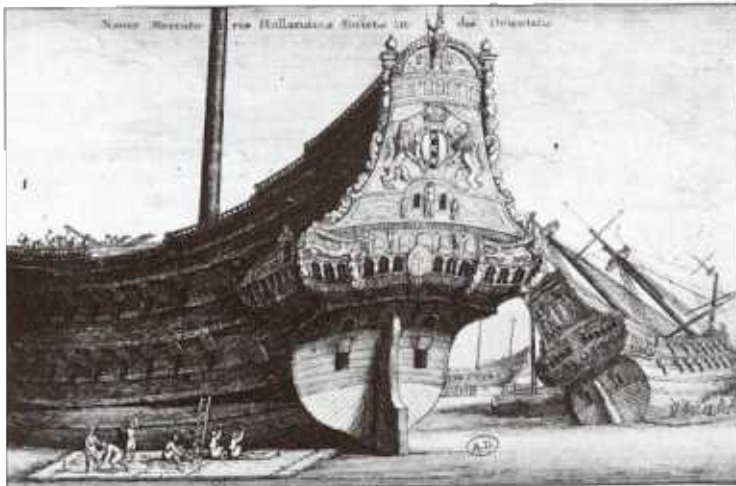

● Postul Vamal din Londra. Londra deținea partea majoră a comerțului englez – în 1680, administrarea vamală costa 20000 lire sterline. Costurile în Bristol erau de numai 2000.

Archives

● Construcția vapoarelor pentru Compania olandeză India de Est, care în 1669 deținea 150 de vase comerciale.

Archives

Importanța Londrei și a altor orașe nu poate fi supraestimată, acestea fiind zone în care tradițiile, obiceiurile rurale și vechile idei au fost destrămate. De asemenea, acestea au generat o mare cerere de alimente, fapt ce a stimulat producția agricolă, a dus la crearea unei piețe naționale și la concentrarea serviciilor comerciale și financiare.

Instituțiile și serviciile financiare se confruntau cu cele mai complicate tranzacții în ceea ce privea banii, creditele și proprietățile. Monedele bătute din metal provenit din America Latină au dus la creșterea cantității de bani pusă în circulație, dar chiar și așa, dezvoltarea comerțului și a relațiilor comerciale a declanșat o criză de bani. Creditele au fost create pentru a întâmpina necesitățile, în special bancnota de schimb (un fel de IOU valabil pe

plan internațional), urmată în secolul 18 de cec și experimente timpurii cu bani de hârtie.

Operațiunile bancare au devenit mai sofisticate, fiind de asemenea fondate instituții de stat, ca Banca Angliei. Când oamenii aveau un capital insuficient, acesta era completat de societăți pe acțiuni – instituții în cadrul cărora proprietatea era împărțită între mai mulți acționari. Deoarece părțile de capital care le reveneau acționarilor erau astfel multiplicat, acestea erau frecvent cumpărate sau vândute la prețuri variate. Ele au început să fie evaluate în locuri publice convenabile (în Anglia, de exemplu, în cafenele), până când instituții specializate – case de schimb – au fost fondate în acest scop. Toate acestea au facilitat creșterea de capital, investițiile, cumpărările și vânzările, plata sau împrumutul în rate –

Ronan

● Imagine din secolul 17, a unei plantații de tutun din Indiile de Est. Tutunul, plantat și recoltat de sclavi africani, dar deținut de europeni, reprezenta principalul obiect importat în Londra între 1620 și 1640.

operațiuni vitale pentru dezvoltarea Europei. Cu toate acestea, au existat multe aspecte ale Revoluției Comerciale care au avut efecte nedorite.

În timpul secolului al 16-lea, Europa a fost dominată de o inflație de lungă durată (creșterea prețurilor), accentuată de inundarea pieței cu aur și argint din Lumea Nouă. Oamenii săraci erau cei mai afectați, fiindu-le cel mai greu să-și mărească veniturile, însă și alte grupuri cu venituri fixe au fost atinse. Monarhilor li se părea dificil să mărească taxele feudale și rentele tradiționale, iar încercările lor de a proceda astfel au avut consecințe grave. De exemplu, în Anglia, sărăcia Coroanei a fost una dintre principalele cauze ale supunerii regelui Charles I în fața parlamentului, fapt ce l-a dus la pierderea tronului și a capului.

Prosperitatea Lumii Noi

Comerțul din și între țările europene s-a extins, dar noul factor decisiv în revoluția comercială a fost deschiderea lumii ce a urmat noilor descoperiri geografice. Acest lucru a adus prosperitate, precum și produse necunoscute până atunci europenilor medievali – ciocolată, cafea, ceai, trestie de zahăr, stambă, piper și tutun. Acestea li se adăugau legumele, ușor de cultivat în condiții de climă europeană, cum ar fi roșiile și cartofii, deși europenii au recunoscut după

☉ **Veneția în secolul 17.** Veneția și Geneva au dominat comerțul mediteranean, dar influența acestuia a scăzut în fața statelor care aveau acces la Oceanul Atlantic.

DATE IMPORTANTE

1492-99

Descoperirea Americii

1499

Portughezii stabilesc piața de mirodenii la Antwerp

1555

Fondarea Companiei Muscovy, prima companie engleză cu capital colectiv

1571

Deschiderea Casei de Schimb Regale, Londra

1585

Spaniolii capturează orașul Antwerp

1609

Înființarea Băncii din Amsterdam și a Bursei din Amsterdam (schimb și piață de capital)

1652-54

Războiul anglo-olandez

1694

Fondarea Băncii Angliei

1773

Capitalul londonez permanent
Stabilirea schimbului

mult timp valoarea cartofului ca aliment de bază. Totuși, obținerea unor produse din Lumea Nouă – zahăr, tutun, aur și argint – necesita multă muncă, iar în prețul progresului european era inclusă truda milioaneilor de sclavi africani.

Profituri imense au fost obținute din “comerțul triunghiular”, prin care echipajele europene vindeau bijuterii și arme de foc în schimbul sclavilor africani, care erau apoi vânduți pentru mărfuri americane, vândute ulterior în Europa. Proporțiile acestui comerț au crescut într-un mod dramatic pe o perioadă de 300 de ani, culminând în secolul 18, iar profiturile obținute în urma acestuia au contribuit într-o mare măsură la dezvoltarea ulterioară a Europei.

În cea mai mare parte a perioadei dintre anii 1500-1750; comerțul maritim a fost o afacere periculoasă, în care investițiile puteau fi complet spulberate din cauza furtunilor, epidemiilor, navelor străine ostile sau piratilor. Din acest motiv, comercianții dintr-o anumită țară nu riscuau să concureze între ei și apelau la stat pentru încurajare și protecție.

Investițiile colective reprezentau, deci, o regulă, fiind întreprinse de companiile autorizate – corporații ale comercianților, a căror autorizație regală le oferea monopolul asupra comerțului într-o anumită zonă. Printre exemplele britanice celebre se numără: Compania Hudson Bay, Compania Indiei de Est (care a instalat controlul britanic asupra subcontinentului Indian) și Compania Mării Sudice, care a

oferit unul dintre primele exemple de cumpărări frenetice, vânzări alarmante și scandalul provocat de prăbușirea financiară.

Statele europene erau pregătite să protejeze și să regleze activitatea economică, fiind conștiente de importanța politică a acesteia. Totuși, în conformitate cu doctrina economică a zilei – cunoscută astăzi sub numele de mercantilism – comerțul era privit mai degrabă ca o luptă acerbă între părțile concurente, decât o activitate general benefică. Astfel, statele insistau asupra monopolizării comerțului în propriile lor colonii, încercând în același timp să-și asigure drepturi comerciale în coloniile ce aparțineau altor puteri; și, pe cât posibil, decideau ca bunurile să fie transportate cu propriile lor vase, acest lucru fiind profitabil, stimulând de asemenea expansiunea lor maritimă (și navală). Succesul olandezilor, și mai târziu al englezilor, care au devenit transportorii comerciali ai Europei, reprezenta doar un aspect al supremației lor economice generale.

Noua eră

În această perioadă, considerentele comerciale au început să amenințe pacea și diplomația. Războiul anglo-olandez din anii 1652-54 a reprezentat un exemplu celebru de conflict aproape exclusiv economic. De asemenea, luptele anglo-franceze, din secolul 18 și de după, se datorau atât piețelor comerciale cât și supremației europene și coloniale. Totuși, până în acea perioadă, dezavantajele mercantilismului deveniseră evidente (unul dintre motivele pentru care Marea Britanie a pierdut cele 13 colonii americane) și, în curând, era industrializării și a comerțului liber avea să își facă apariția.

☉ **Banca Angliei a fost înființată datorită problemelor financiare ale Coroanei din 1689.** Prima sa tranzacție a fost un împrumut oferit guvernului, în valoare de 1200000 de lire. În următorii 40 de ani, Banca Angliei a devenit bancherul multor departamente guvernamentale, păstrându-le depunerile de bani și oferindu-le împrumuturi, la fel cum procedază o bancă cu clienții săi.

Mary Evans